

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-105>

УДК 338.48

СТРАХУВАННЯ У ТУРИЗМІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

INSURANCE IN TOURISM: FEATURES AND FOREIGN EXPERIENCE

Путінцев Анатолій Васильович

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4397-0408>

Клименко Оксана Миколаївна

кандидат наук з державного управління, доцент,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8147-1837>

Putintsev Anatolii, Klymenko Oksana

V.I. Vernadsky Taurida National University

Стаття присвячена дослідженню правового забезпечення, особливостей та міжнародного досвіду страхування у сфері туризму. Враховуючи високу ризиковість туризму, страхування відіграє величезну роль у його розвитку. Туристи завжди були і залишаються потенційними клієнтами страхових організацій, адже стикаються під час подорожей з різноманітними небезпеками. Встановлено, що питання безпеки та страхування є дуже важливими для розвитку та функціонування туристичного бізнесу. Надано визначення страхування у туризмі та характеристику його основних видів. Зроблено коротку характеристику складових туристичного страхування. Вивчено досвід організації туристичного страхування у країнах світу. Досліджено форми страхового обслуговування туристів, що використовуються у міжнародній практиці. Розглянуто особливості діяльності асистуючих компаній у разі настання страхового випадку.

Ключові слова: безпека, ризик, страхування, туризм, туристична діяльність.

The article is dedicated to the investigation of legal security, features and international insurance in the tourism sector. Due to its nature, tourism is characterized by a high level of risk, so its effective functioning is impossible without insurance. All developed parts of the world have long been actively and successfully promoting insurance in the tourism market, thereby ensuring the successful functioning of the tourist industry and the national economy as a whole. It has been established that food security and insurance are very important for the development and functioning of the tourism business. Experts, including international ones, predict rapid and stable development of the tourist industry in Ukraine after the end of the war. Tourist insurance (medical and emergency insurance) and medical insurance is provided by tourism business entities based on agreements with insurers. The insurance risk is the main object of insurance in tourism. At the same time, the insurance premium will require additional financial expenses for the provision of various types of assistance and related services. In such a situation, insurance comes to help tourists, as it offers a number of services that protect the daily mandarin from various risks. The range of insurance services in the tourism market can be divided into different groups: special insurance, general insurance and general insurance before third parties. A brief description of travel insurance warehouses has been provided. Evidence of the organization of travel insurance in the countries of the world has been confirmed. More and more countries (France, USA, Germany, Great Britain, Austria, Sweden, Switzerland, Belgium, Greece, Spain, etc.) are introducing mandatory medical insurance for tourists at high levels This covers deductibles for insurance claims – from 30 to 50 thousand dollars USA. International practice has expanded to include two forms of insurance services for tourists: compensation and service. It is good news that in countries where a reliable insurance system has been created, a higher level of stability in the creative process will be ensured and a high level of living standards will be guaranteed.

Key words: security, risk, insurance, tourism, tourism activity.

Постановка проблеми. Сучасний страховий ринок пропонує величезний спектр страхових продуктів, тим самим забезпечуючи інтеграцію з іншими галузями економіки. Туризм наразі є галуззю, що стрімко розвивається у всьому світі та забезпечує величезні надходження до бюджетів десятків країн усіх континентів. За своєю природою туризм характеризується високим ступенем ризику, відтак його ефективне функціонування неможливе без запровадження страхування. Усі розвинуті країни світу вже давно активно та успішно запроваджують страхування на туристичному ринку, тим самим забезпечуючи успішне функціонування туристичної галузі та державної економіки в цілому. Тому питання вивчення особливостей туристичного страхування та зарубіжного досвіду його використання є нагальним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання безпеки та страхування в туризмі завжди залишаються актуальними, особливо в останні роки, коли весь світ відчув небезпеку з пандемією коронавірусу та іншими кризами, що носять глобальний характер. Чимало вчених присвятили свої праці дослідженню особливостей туристичного страхування, а саме так і мікрорівень, тому цієї темі присвячено багать праць, а саме: Агафонова Л., Гаталяк О. М., Стецький В. В., Кирилук І. М., Чвертко Л. А., Михайлова Н. В., Карцева В. В. та інші. Проте залишається ряд питань, зокрема із систематизацією та узагальненню знань з обраної теми, які ми маємо опрацювати в даному дослідженні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Експерти, у тому числі міжнародні, прогнозують бурхливий та стабільний розвиток туристичної галузі в Україні після закінчення війни. Тому, саме зараз необхідно систематизувати та узагальнювати знання про туристичне страхування, а також вивчати та накопичувати зарубіжний досвід туристичного страхування, досліджувати передові страхові практики у цій галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні особливостей страхування у туризмі та основних тенденцій його розвитку у світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про страхування» «страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій

(страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів» [5]

Страхування ризиків у сфері туризму регулюється Законом України «Про страхування» від 07 березня 1996 року № 85/96-ВР [5] та Законом України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР [6].

У Законі «Про туризм» зазначається, що «страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками. Туристи вправі самостійно укласти договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування» [6].

Туристи завжди були і залишаються потенційними клієнтами страхових організацій. Це пов'язано з тим, що страховий ризик – це подія, яка не визначається часом, незалежно від волі туриста, небезпечна і тим самим створює стимул для страхування. Під час подорожі туристи можуть зіткнутися з різними проблемами, тому вони мають бути впевненими, що необхідна допомога на належному рівні буде надана своєчасно. До ризиків та небезпек під час подорожі належать алергії, укуси отруйних комах та тварин, лавини, зсуви в горах, травми тощо.

Наразі досить популярними стали екзотичні й екстремальні види туризму. Саме ці види туризму відносяться до групи підвищених туристичних ризиків. Поряд із традиційним спокійним пляжним відпочинком туристів дедалі частіше ваблять савани та прерії, люди мандрують джунглями та пустелями, сплаваються гірськими річками, піднімаються скелями, займаються дайвінгом, віндсерфінгом, гірськими лижами, "підкоряють" Північний полюс, беруть участь у сафарі, стрибають із парашутом і навіть літають на космічному кораблі (космічний туризм – вже давно став зичайною справою серед західних багатіїв). Такі туристи, звичайно, належать до групи підвищеного ризику. Таким чином, питання безпеки та страхування є дуже важливими для розвитку та функціонування туристичного бізнесу загалом [2].

Виходячи з цього, страховий ризик виступає головним об'єктом страхування в туризмі.

При цьому, страховий випадок потребує додаткових фінансових витрат для надання різноманітних видів допомоги та відповідних послуг. У таких випадках на допомогу туристам приходять страхування, що пропонує ряд послуг, які захищають сучасного мандрівника від усіляких ризиків [8].

Страхування у туризмі – це система взаємозв'язків між страховою компанією та людиною, що подорожує по забезпеченню захисту життя, здоров'я та майна особи під час туристичної мандрівки. Страхові послуги на туристичному ринку поділяються на наступні групи:

- особисте страхування, що включає страхування життя, страхування від нещасного випадку та медичне страхування;
- майнове страхування – передбачає страхування особистого майна особи, що подорожує на випадок крадіжки, втрати, пограбування чи руйнування;
- страхування громадянської відповідальності особи, що подорожує перед третіми особами [2].

Головну роль у туристичному страхуванні, безумовно, відіграє особисте страхування, адже страхування від нещасного випадку та медичне страхування має обов'язковий характер та закріплено в українській законодавчій базі з організації туристичної діяльності.

Страхування майна (багажу, автомашин, цінної апаратури та ін.) як правило, здійснюватися додатково за бажанням особи, що виїжджає за кордон. Об'єктами майнового страхування у туристичній діяльності стають майнові інтереси, що пов'язані з втратою чи пошкодженням особистого майна туриста, що застрахував його на період подорожі. Страховими випадками вважаються розбійні напади,

пошкодження чи крадіжки особистих речей мандрівника.

Страхуванням туристів займаються суб'єкти туристичної діяльності на основі угод зі страховими компаніями. Як правило, туристичні фірми підписують договори зі страховими компаніями на страхування мандрівників, встановлюють страхові суми і страхові платіжі, від яких буде залежати відсотки премій, що будуть видаватися страховим посередникам після реалізації страхових полісів. Це оформлюють договором доручення, де страхова компанія (страховик) зобов'язує турфірму продавати страхові поліси за фіксованою ціною, виплачуючи комісійну винагороду. Страховий посередник залишає собі від 10 до 25% вартості страхового внеску. Згідно з статтею 16 закону України «Про туризм» «туристи вправі самостійно укласти договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування» [6].

Гаталяк О. М., Стецький В. В. вважають, що туристичне страхування належить до галузі цивільного права, адже страхування туризму – це послуга, яка насамперед вигідна для клієнта, до того ж страхові компанії та туристи у співпраці укладають договір [2].

Туристичне страхування містить наступні складові (таблиця 1).

Обов'язкове страхування має здійснюватися у випадку, коли це передбачено законом країни перебування. Наявність медичного страхового полісу при в'їзді в певні країни є обов'язковою умовою отримання візи і, безумовно, стає нагальним. У тому числі і через це, страхування вважають одним з найприбутковіших видів бізнесу у багатьох країнах світу.

Таблиця 1

Складові туристичного страхування

Складова страхування у туризмі	Характеристика
Страхування внутрішнього туризму	Різнманітні програми страхування осіб, подорожуючих Україною
Страхування зарубіжного туризму	Страхування виїжджаючих за кордон людей та осіб, направлених у закордонні відрядження
Страхування іноземного туризму	Переважає більшість іноземців, що прибувають в Україну, вже мають страховий поліс, придбаний на батьківщині, тобто забезпечені страховим захистом. Але якщо за якихось причин поліс відсутній, іноземець має придбати страховий поліс при перетині державного кордону України.

Джерело: складено авторами за даними [4]

Усе більше європейських країн, зокрема Австрія, Бельгія, Франція, Іспанія встановлюють обов'язкове медичне страхування туристів з достатньо досить високим лімітом покриття витрат у разі настання страхового випадку – від 30 до 50 тис. дол. США [2].

У кожній країні існують свої особливості. Так, відповідно до нових вимог прикордонної служби Фінляндії, запроваджених ще на початку 2002 р., кожен мандрівник має пред'явити на посту паспортного контролю оригінал страхового полісу. Його відсутність може стати головною перешкодою для в'їзду в країну.

У міжнародній практиці поширені дві форми страхового обслуговування туристів: компенсаційне та сервісне.

Сервісне страхування – це вид страхування, в якому страхові виплати відшкодовуються не грошовій формі, а у вигляді конкретної послуги чи плати за фактично надану послугу. Даний вид страхування здійснюють страхові компанії визначеного типу, що поєднують страхові і сервісні функції, або звичайні страхові компанії, що працюють за договором з компаніями-асистантами. Асистуючі компанії – це компанії, що цілодобово, протягом усього року координують надання допомоги, зокрема медичної, технічної, адміністративної, застрахованим особам при умові виникнення страхового випадку [3].

Асистуючі компанії мають у розпорядженні цілу мережу чергових центрів та бюро. Вони розташовані у регіонах, на які поширюється дія страхового полісу. При умові настання страхового випадку клієнт туристичної фірми (застрахована особа) телефонує в один з таких чергових центрів. Контактні дані чергових центрів зазначаються в страховому полісі або спеціальній ідентифікаційній картці. Черговий центр оперативно передає замовлення (виклик) у бюро, що розташовано найближче до застрахованої особи. Установа оперативно займається організацією надання негайної допомоги застрахованій особі (туристу). Зокрема, установа здійснює транспортування у лікувальний заклад, передача туриста кваліфікованому медичному персоналу і здійснення процесу контролю якості надання медичної допомоги.

Компенсаційне страхування здебільшого розповсюджується на легкі випадки захворювання, лікування яких коштує недорого. Якщо при настанні страхового випадку турист самостійно купив потрібні ліки, то для одержання компенсації за страховим полісом йому необхідно протягом 30 днів після повернення з

поїздки подати в страхову компанію всі оригінали рахунків, довідок, чеків, що підтверджують витрати. При цьому, відшкодування витрат відбувається виключно за умови, що турист має страховий поліс. Якщо у туриста відсутній поліс страхування, усі витрати у разі настання страхового випадку покладаються на самого туриста.

У багатьох європейських країнах створені спеціальні Фонди страхування професійної відповідальності туристичних операторів. Так, у Чехії, Німеччині та Швейцарії за дорученням уряду такі функції покладають на суспільні об'єднання та асоціації. У Великобританії Асоціація британських туроператорів приймає до свого акладу виключно фірми з гарною репутацією, а членство в АВТА при цьому стає певною гарантією надійності туристичної фірми.

Виступаюча компанія має надавати банківську гарантію у розмірі 50 тис. Фунтів (приблизно 80 тис. американських доларів), після чого додатково вноситься визначена сума готівкою, розмір цієї суми як правило не перевищує 1 відсотку річного обороту фірми. Асоціація здійснює щоквартальні перевірки балансу фірми, у разі виникнення дефіциту капіталу, вимоги до неї зростають та вона має робити додатковий внесок.

Світовий досвід переконливо свідчить про те, що в країнах зі стабільною системою страхового захисту, забезпечується більш високий рівень стабільності відтворювального процесу та гарантується високий рівень життя населення.

Висновки. Застосування страхування у туризмі на основі міжнародних стандартів та з використанням міжнародного досвіду є завданням номер один та можливим напрямом входження страхових ринків України у міжнародне страхове співтовариство. Зазначимо, що це буде можливим лише за умови урахування наявних економічних і політичних характеристик нашої держави, фінансово стабільної і створеної на правових засадах бази страхування. В залежності від економічного становища країни та фінансової стабільності страховиків буде сформована і концептуальна складова страхування, буде визначено рівень страхової гарантії з боку держави та окремо взятого страховика. При цьому страхова компанія може стати найважливішим інструментом для проведення реформи, оскільки страховик зазвичай знає сильну і слабку сторону клієнтів і має певний власний досвід ринкового перетворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агафонова Л. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навч. посібник. Київ, 2015. С. 351–353.
2. Гаталюк О. М., Стецький В. В. Страхування у туризмі : навч. посібн. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 114 с.
3. Кирилюк І. М., Чвертко Л. А. Безпекові аспекти розвитку туризму в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. Вип 17. Т. 2. С. 178–189. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.17.178-189>
4. Михайлова Н. В., Карцева В. В. Особливості страхування відповідальності в туристичному бізнесі. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. 2014. Випуск 5.2(101). С. 57–60.
5. Про страхування : Закон України від 07 березня 1996 року No 85/96-ВР (редакція від 01.08.2021, підстава – 1591-ІХ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>
6. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 року No 324/95-ВР (редакція від 16.10.2020, підстава – 124-ІХ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
7. Якименко-Терещенко Н., Корюгін А., Бикова М. Перспективи відновлення економічного потенціалу суб'єктів індустрії туризму і гостинності в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-40>.
8. Ярош В. В. Перспективи розвитку страхування туристів в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/319.pdf>

REFERENCES:

1. Ahafonova L. (2015) Turyzm, hotelnyi ta restoranni biznes: tsinoutvorennia, konkurentsiia, derzhavne rehu-liuvannia: navch. posibnyk [Tourism, hotel and restaurant business: pricing, competition, government regulation]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Hatalyak O. M., Stetskyi V. V. (2020) Strakhuvannya u turyzmi: navch. posibn. [Insurance in tourism: text-book]. Lviv: LNU im. I. Franka, 114 p. (in Ukrainian)
3. Kyryliuk I. M., Chvertko L. A. (2021) Bezpekovi aspekty rozvytku turyzmu v umovakh pandemii COVID-19 [Security aspects of tourism development in the conditions of the COVID-19 pandemic]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Actual problems of the development of the economy of the region*, 17(2), 178–189. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.17.178-189>. (in Ukrainian)
4. Mykhaylova N. V., Kartseva V. V. (2014) Osoblyvosti strakhuvannya vidpovidalnosti v turystychnomu biznesi. [Features of liability insurance in the tourism business]. *Naukovyy visnyk MDU imeni V.O. Sukhomlynskoho*, 5.2(101), 57–60. (in Ukrainian)
5. Pro strakhuvannya: Zakon Ukrayiny vid 07 bereznya 1996 roku No 85/96-VR (redaktsiya vid 01.08.2021, pidstava – 1591-IX). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>
6. Pro turyzm: Zakon Ukrayiny vid 15 veresnya 1995 roku No 324/95-VR (redaktsiya vid 16.10.2020, pidstava – 124-IX). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
7. Yakymenko-Tereshchenko N., Koriuhin A. & Bykova M. (2022) Perspektyvy vidnovlennia ekonomichnoho potentsialu sub'iektiv industrii turyzmu i hostynnosti v Ukraini [Prospects for restoring the economic potential of tourism and hospitality industry entities in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-40>. (in Ukrainian)
8. Yarosh V. V. Perspektyvy rozvytku strakhuvannya turystiv v Ukrayini (2021) [Prospects for the development of tourist insurance in Ukraine]. Available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/319.pdf>